

©В. В. КЕРНИЧНИЙ, А. І. СУХОДОЛЯ, О. О. ПІДМУРНЯК, С. А. СУХОДОЛЯ

Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова

Застосування фізичної радіомодифікації в неоад'ювантному лікуванні раку прямої кишки

Мета роботи: вивчення ефективності радіомодифікації локальним низькочастотним магнітним полем (РЛНМП) в неоад'ювантній променевої терапії раку прямої кишки.

Матеріали і методи. У дослідження включено 52 пацієнти віком 41–80 років (62,8±8,6 року): 27 (51,9 %) чоловіків і 25 (48,1 %) жінок. Дизайн дослідження передбачав проведення дослідження проліферативної активності (Ki-67) в аденокарциномах прямої кишки, подальшу неоад'ювантну променевою терапію (НПТ) сумарною вогнищевою дозою (СВД) 20–25 Гр (4–5 сеансів по 5 Гр) із застосуванням фізичного радіомодифікатора (локального низькочастотного магнітного поля), після завершення якої повторно досліджували проліферативну активність (Ki-67) в аденокарциномах та проводили оперативне лікування відповідно.

Результати досліджень та їх обговорення. Експресія Ki-67 в аденокарциномах прямої кишки до НПТ та радіомодифікації локальним низькочастотним магнітним полем становила (25,3±9,07) %, після НПТ та радіомодифікації – (15,5±5,9) % ($p < 0,05$). Таким чином, експресія Ki-67 в аденокарциномах прямої кишки знизилась на 9,8 %. У пацієнтів із ступенем диференціації аденокарциноми прямої кишки G2 ($n=43$) індекс Ki-67 до НПТ і РЛНМП становив (24,8±9,4) %, а в пацієнтів із ступенем диференціації G3 ($n=9$) до НПТ і РЛНМП становив (27,6±9,4) % ($p > 0,05$). Після проведення НПТ і РЛНМП у пацієнтів з G2 ($n=48$) індекс Ki-67 становив (15,0±5,5) %, а в пацієнтів з G3 ($n=4$) Ki-67 становив (22,2±8,4) % ($p = 0,01$). Спостерігали суттєву різницю в зниженні відсотка проліферативної активності в підгрупах пацієнтів із помірно диференційованими (G2) та низькодиференційованими аденокарциномами (G3) після завершення НПТ і РЛНМП.

Індекс Ki-67 ($n=43$) G2 після НПТ і РЛНМП знизився на 9,3 %, а індекс Ki-67 ($n=4$) G3 після НПТ і РЛНМП знизився на 5,4 %. Однак варто зауважити, що у 5 пацієнтів на фоні НПТ і РЛНМП ступінь диференціації з G3 змінився на G2.

Між рівнем експресії Ki-67 до початку лікування та експресією Ki-67 на фоні НПТ і РЛНМП спостерігали помірний кореляційний зв'язок індексу проліферації ($r=0,6$; $p < 0,05$).

В аденокарциномах прямої кишки пацієнтів похилого і старечого віку ($n=33$) і пацієнтів середнього віку ($n=19$) індекс проліферативної активності був практично однаковий (24,9±8,0) % і (26,0±10,8) % відповідно. Середнє значення Ki-67 в аденокарциномах прямої кишки після завершення НПТ і РЛНМП у вікових підгрупах становило (16,0±5,8) % ($n=33$) і (14,3±6,1) % ($n=19$) відповідно. Індекс проліферації аденокарцином у пацієнтів середнього віку знизився на 11,7 %, а у пацієнтів похилого і старечого віку – на 8,9 % ($p < 0,05$).

Ключові слова: рак прямої кишки; променева терапія; низькочастотне магнітне поле; Ki-67.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень та публікацій. Променева терапія раку прямої кишки є ефективним, науково обґрунтованим методом протипухлинної дії, яка інтегрує досягнення експериментальної і клінічної онкології, радіобіології, фізики та можливості гамма-терапевтичного обладнання. В той же час, можливості променевої терапії раку прямої кишки обмежені низькою толерантністю навколишніх органів і тканин до опромінення, а також ризиком індукції негативних реакцій з боку організму в цілому. Ця обставина є основою для пошуку способів і засобів, які б сприяли підвищенню радіочутливості пухлини прямої кишки.

Для оцінки лікувального патоморфозу і об'єктивного аналізу відповіді на лікування в онкології на сьогодні існує ряд методів, серед яких морфологічні (гістологічний тип пухлини, ступінь диференціації, судинна інвазія та ін.), імуногістохімічні (тимідин синтетаза (TS), тимідин фосфорилаза, дигідропіримідин дегідрогеназа (DYPD), ERCC-1, топоізомераза II-альфа, Ki-67). Детально розглянемо маркери проліферативної активності Ki-67.

Проліферація пухлинних клітин – це невід'ємна частина злюккісних пухлин і часто пов'язана з її агресивністю. Білок Ki-67 експресується з G1 по M фазу клітинного циклу, з його допомогою можна оцінювати проліферуючий пул клітин, на який впливає канцероцидний/канцеростатичний фактор [1]. Ki-67 – ядерний білок, пов'язаний з проліферацією клітин, кодується MKI67 геном, локалізується на 10 хромосомі (10q25-qter). Ki-67 вперше в 1983 році на клітинній лінії, отриманій із лімфоми Ходжкіна, був описаний Gerdes та співавт. Оскільки Ki-67 виявляється лише в клітинах, які діляться, став широко застосовуватись як маркер проліферації [2]. За результатами ряду досліджень [1, 3] встановлено, що Ki-67 життєво необхідний в мітозі клітини, а при його нейтралізації мітоз клітини зупиняється.

Мета роботи: вивчити ефективність радіомодифікації локальним низькочастотним магнітним полем у неоад'ювантній променевої терапії раку прямої кишки залежно від ступеня диференціації аденокарциноми прямої кишки та віку пацієнтів.

Матеріали та методи. В основу контрольованого проспективного одноцентрового дослідження покладено вивчення ефективності підсилення протипухлинного ефекту променевої терапії раку прямої кишки фізичним радіомодифікатором у хворих на рак середньо- та нижньоампулярного відділів прямої кишки II–III стадій (T1-4 N0-2 M0), які перебували на стаціонарному лікуванні клінічних баз кафедри хірургії факультету післядипломної освіти Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова.

Дослідженням передбачено:

1. Інформована добровільна згода на проведення діагностики, лікування, операції та знеболення у хворого на рак середньо- та нижньоампулярного відділів прямої кишки.

2. Морфологічна верифікація аденокарциноми прямої кишки.

3. Стадія онкологічного захворювання (T1-4 N0-2 M0).

4. Загальний стан пацієнта за ECOG 0–2.

5. Супутні захворювання в стадії компенсації.

Дослідженням не передбачено:

1. Загальний стан пацієнта за ECOG 3 – 4.

2. Синхронний та метахронний рак.

3. Супутні захворювання в стадії субкомпенсації та декомпенсації.

У дослідження було включено 52 пацієнти віком 41–80 років ($62,8 \pm 8,6$ року): 27 (51,9 %) чоловіків і 25 (48,1 %) жінок. Дана група пацієнтів за віковими і статевими ознаками мало відрізнялась від середніх показників у популяції хворих на РПК в Хмельницькій області.

Дизайн дослідження передбачав проведення дослідження проліферативної активності (Ki-67) в аденокарциномах прямої кишки, подальшу неоадьювантну променева терапію (НПТ) сумарною вогнищевою дозою (СВД) 20–25 Гр (4–5 сеансів по 5 Гр) із застосуванням фізичного радіомодифікатора (локального низькочастотного магнітного поля), після завершення якої повторно досліджували проліферативну активність (Ki-67) в аденокарциномах та проводили оперативне лікування відповідно.

Діагноз встановлювали на основі загальноклінічних даних (з оцінкою загального стану пацієнта за ECOG), інструментальних методів (УЗД органів черевної порожнини, малого таза та заочеревинного простору; ректороманоскопія/колоноскопія з біопсією пухлини; спіральна комп'ютерна томографія органів грудної, черевної порожнини та порожнини малого таза з внутрішньовенним контрастуванням) та морфологічного дослідження біопсійного матеріалу.

Імуногістохімічне дослідження проводили за стандартною методикою. Демаскування антигенів проводили шляхом інкубації зрізів у водяній бані “ВБ-4” при температурі 97–98 °С у розчині 0,01 цитратного буфера (рН=6,0). Ендогенну пероксидазу блокували протягом 10 хв у 3 % розчині перекису водню. Інкубація з первинними антитілами до Ki-67 (клон MIB-1 “Dako”) у розведенні 1:400 тривалістю 20 хв при кімнатній температурі. Реакція антиген-антитіло була візуалізована з використанням системи детекції “UltraVision Quanto Detection System HRP DAB Chromogen” (“Thermo scientific”, США), яка включала блокування ендогенної активності пероксидази перекисом водню, блокування неспецифічного фонового забарвлення з використанням “Ultra V block”, посилення реакції “Primary Antibody Amplifier Quanto” та кінцеву візуалізацію діамінобензидином з дозбарвленням ядер гематоксиліном Маєра. Позитивним результатом імуногістохімічної реакції вважали наявність специфічного забарвлення ядер пухлинних клітин. Індекс Ki-67 визначали за допомогою підрахунку відсотка позитивної реакції у 1000 ракових клітин. Рівень експресії білка Ki-67 оцінювали напівкількісним методом у відсотках.

Дистанційну неоадьювантну променево терапію (НПТ) проводили за методикою великого фракціонування у разовій вогнищевій дозі (РВД) 5 Гр СВД 20–25 Гр на гамма-терапевтичних установках АГАТ Р/Р1 з джерелами випромінювання Co^{60} . Хірургічне втручання проводили через 24–48 год.

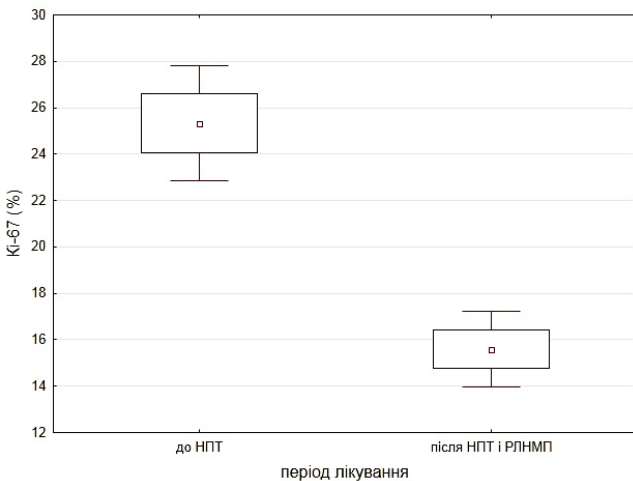
Локальне низькочастотне магнітне поле створювали за допомогою портативного апарата МАГ 30–4, який розташовували в крижово-куприковій ділянці. Максимальна локальна магнітна індукція в ділянці розташованого апарата становила (30 ± 9) мТл тривалістю 18–20 хв. Радіомодифікатор застосовували безпосередньо перед кожним сеансом гамма-терапії.

Статистичний аналіз отриманих даних проводили за допомогою статистичної прикладної програми STATISTICA 10 (StatSoft Inc., США). Для аналізу статистично значущих відмінностей у випадку нормального розподілу використовували параметричний критерій Ст'юдента. Для отримання коефіцієнта кореляції використовували метод Пірсона. Результати наведені у вигляді середнього значення показників і стандартного відхилення ($M \pm \sigma$, де M – середнє арифметичне, σ – середнє відхилення). Відмінність вважали вагомою при $p \leq 0,05$.

Результати досліджень та їх обговорення. При первинній біопсії у 82,6 % ($n=43$) па-

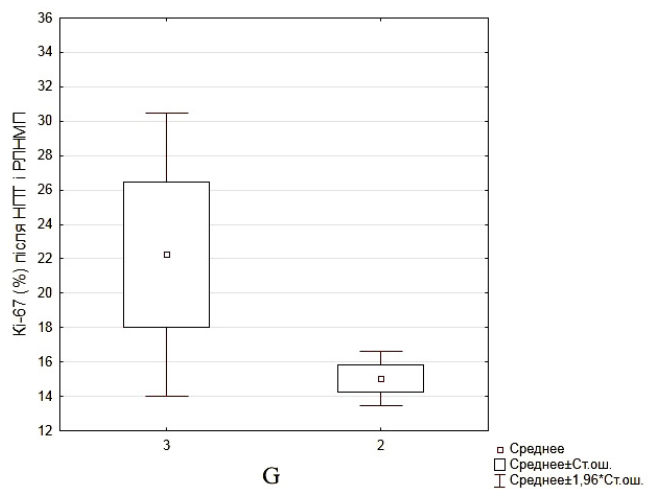
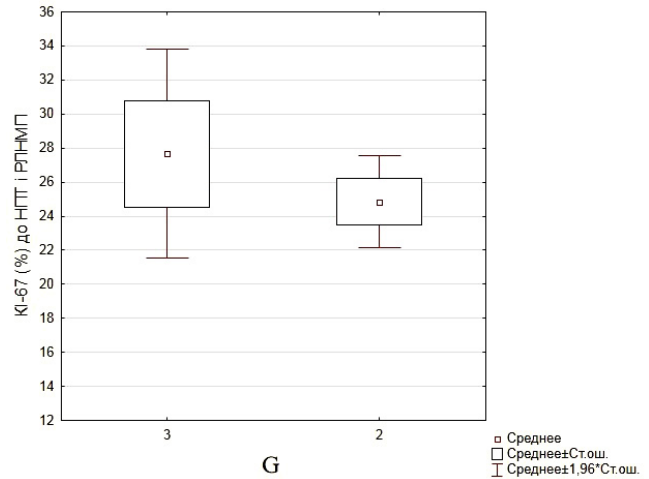
цієнтів діагностовано помірно диференційовану G2 аденокарциному прямої кишки, у 17,4 % (n=9) – низькодиференційовану G3 аденокарциному. Диференціація аденокарцином після завершення дистанційної НПТ та РЛНМП суттєво не змінилась і становила G2 у 92,3 % (n=48) та G3 у 7,7 % (n=4) (p=0,001) пацієнтів. Однак у 9,7 % (n=5) пацієнтів спостерігали морфологічний регрес, при якому морфологічні зміни вказували на підвищення диференціації аденокарцином прямої кишки на тлі дистанційної НПТ та радіомодифікації.

Експресія Ki-67 в аденокарциномах прямої кишки до НПТ та радіомодифікації локальним низькочастотним магнітним полем становила (25,3±9,07) %, після НПТ та радіомодифікації становила (15,5±5,9) % (p<0,05). Таким чином, експресія Ki-67 в аденокарциномах прямої кишки знизилась на 9,8 % (рис. 1).

Рис. 1. Показники Ki-67 (%) аденокарцином прямої кишки на етапі до неоад'ювантної променевої терапії та після неоад'ювантної променевої терапії і радіомодифікації локальним низькочастотним магнітним полем.

У пацієнтів зі ступенем диференціації аденокарциноми прямої кишки G2 (n=43) індекс Ki-67 до НПТ і РЛНМП становив (24,8±9,4) %, а в пацієнтів із ступенем диференціації G3 (n=9) до НПТ і РЛНМП – (27,6±9,4) % (p>0,05). Після проведення НПТ і РЛНМП у пацієнтів з G2 (n=48) індекс Ki-67 становив (15,0±5,5) %, а в пацієнтів з G3 (n=4) Ki-67 – (22,2±8,4) % (p=0,01). Виявлено суттєву різницю в зниженні відсотка проліферативної активності в підгрупах пацієнтів із помірно-диференційованими (G2) та низькодиференційованими аденокарциномами (G3) після завершення НПТ і РЛНМП (рис. 2).

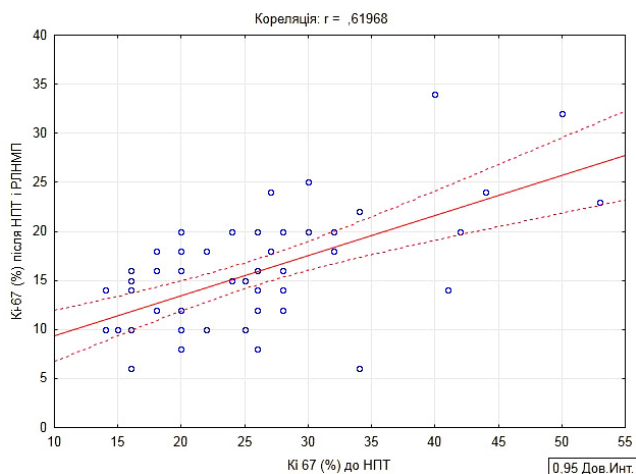

Рис. 2. Показники Ki-67 (%) аденокарцином прямої кишки залежно від ступеня диференціації (G) на етапі до неоад'ювантної променевої терапії та після неоад'ювантної променевої терапії і радіомодифікації локальним низькочастотним магнітним полем.

Індекс Ki-67 (n=43) G2 після НПТ і РЛНМП знизився на 9,3 %, а індекс Ki-67 (n=4) G3 після НПТ і РЛНМП знизився на 5,4 %. Однак варто зауважити, що у 5 пацієнтів на фоні НПТ і РЛНМП ступінь диференціації з G3 змінився на G2.

Між рівнем експресії Ki-67 до початку лікування та експресією Ki-67 на фоні НПТ і РЛНМП спостерігали помірний кореляційний зв'язок індексу проліферації (r=0,6; p<0,05) (рис. 3).

В аденокарциномах прямої кишки пацієнтів похилого і старечого віку (n=33) і пацієнтів середнього віку (n=19) індекс проліферативної активності був практично однаковим (24,9±8,0) % і (26,0±10,8) % відповідно. Середнє значення Ki-67 в аденокарциномах прямої кишки після завершення НПТ і РЛНМП у вікових підгрупах становило (16,0±5,8) % (n=33) і (14,3±6,1) % (n=19) відповідно.

Рис. 3. Кореляційний зв'язок між неоад'ювантною променевою терапією з радіомодифікацією локальним низькочастотним магнітним полем та експресією Ki-67 ($r=0,6$; $p<0,05$).

Індекс проліферації аденокарцином у пацієнтів середнього віку знизився на 11,7 %, а у пацієнтів похилого і старечого віку – на 8,9 % ($p<0,05$) (рис. 4).

Статистично достовірного зв'язку ($p=0,1$) між рівнем Ki-67 і стадією аденокарциноми прямої кишки не встановлено.

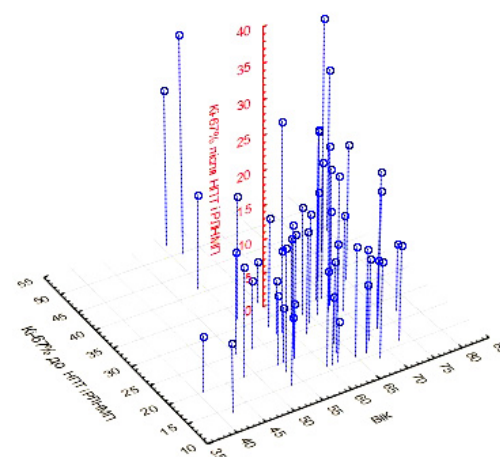
Висновки. 1. Експресія Ki-67 в аденокарциномах прямої кишки після неоад'ювантної променевої терапії та радіомодифікації локальним низькочастотним магнітним полем достовірно знизилась на 9,8 %: у пацієнтів з G2 – на 9,3 %, а у пацієнтів з G3 – на 5,4 %; у пацієнтів середнього віку – на 11,7 %, а у пацієнтів похилого і старечого віку – на 8,9 %.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. The murine Ki-67 cell proliferation antigen accumulates in the nucleolar and heterochromatic regions of interphase cells and at the periphery of the mitotic chromosomes in a process essential for cell cycle progression / M. Starborg, K. Gell, E. Brundell, C. Höög // *Journal of Cell Science*. – 1996. – Vol. 109. – P. 143–153.
 2. Gardes J. Ki-67 and other proliferation markers useful for immunohistological diagnostic and prognostic evaluations in

REFERENCES

1. Starborg, M., Gell, K., Brundell, E., & Höög, C. (1996). The murine Ki-67 cell proliferation antigen accumulates in the nucleolar and heterochromatic regions of interphase cells and at the periphery of the mitotic chromosomes in a process essential for cell cycle progression. *Journal of Cell Science*, 109, 143-153.

Рис. 4. Ki-67 (%) аденокарцином прямої кишки залежно від вікових груп (середній вік <60 років, похилый і старечий вік >60 років) до етапу неоад'ювантної променевої терапії (НРТ) та після неоад'ювантної променевої терапії з радіомодифікацією локальним низькочастотним магнітним полем.

2. Між рівнем експресії Ki-67 до початку лікування та експресією Ki-67 на тлі НРТ і РЛНМП встановлено помірний кореляційний зв'язок індексу проліферації. Статистично достовірного зв'язку між рівнем Ki-67 і стадією аденокарциноми прямої кишки не виявлено.

Перспективи подальших досліджень. За даними дослідження локальне низькочастотне магнітне поле на фоні променевої терапії є ефективним чинником, який сприяє морфологічній та імуногістохімічній регресії аденокарциноми прямої кишки. Проведене дослідження у подальшому може бути основою для впровадження радіомодифікаторів та полірадіомодифікаторів у клінічні протоколи неоад'ювантного лікування раку прямої кишки.

human malignancies / J. Gardes // *Seminars in Cancer Biology*. – 1990. – Vol. 1. – P. 99–106.
 3. The cell proliferation-associated antigen of antibody Ki-67: a very large, ubiquitous nuclear protein with numerous repeated elements, representing a new kind of cell cycle-maintaining proteins / C. Schlüter, M. Duchrow, C. Wohlenberg [et al.] // *The Journal of Cell Biology*. – 1993. – Vol. 3. – P. 513–522.

2. Gardes, J. (1990). Ki-67 and other proliferation markers useful for immunohistological diagnostic and prognostic evaluations in human malignancies. *Seminars in Cancer Biology*, 1, 99-106.
 3. Schlüter, C., Duchrow, M., Wohlenberg, C., Becker, M.H., Key, G., Flad, H.D., & Gerdes, J. (1993). The cell proliferation-

З ДОСВІДУ РОБОТИ

associated antigen of antibody Ki-67: a very large, ubiquitous nuclear protein with numerous repeated elements, representing a new kind of cell cycle-maintaining proteins. *The Journal of Cell Biology*, 3, 513-522. .

Отримано 02.10.2019

Електронна адреса для листування: kernychniy.vv@gmail.com

V. V. KERNYCHNYI, A. I. SUKHODOLIA, O. O. PIDMURNIAK, S. A. SUKHODOLIA

M. Pyrohov Vinnytsia Memorial Medical University

APPLICATION OF PHYSICAL RADIOMODIFICATION IN NEOADJUVANT THERAPY OF RECTAL CANCER

The aim of the work: investigation of effective radiomodification by the local low-frequency magnetic field in the neoadjuvant therapy for rectum cancer.

Materials and Methods. An investigation included 52 patients aged 41–80 years old (62.8 ± 8.6): 27 (51.9 %) men and 25 (48.1%) women. The design of study is to conduct the searching of proliferate activity (Ki-67) in adenocarcinoma of the rectum and further neoadjuvant radiation therapy (NRT), total focal dose (TFD) 20–25 g (4–5 sessions to 5 g) using physical radio-modificator (local low-frequency magnetic field). Later it was second study of proliferation activity (Ki-67) in adenocarcinomas and also surgery.

Results and Discussion. The expression of Ki-67 in the adenocarcinomas of the rectum to NRT and radiomodification by the local low-frequency magnetic field (RLLMF) was (15.5 ± 5.9) % ($p < 0.05$). Thus expression of Ki-67 in adenocarcinomas of the rectum decreased by 9.8 %. An index Ki-67 to NRT and RLLMF of the patients that have the degree differentiation of adenocarcinomas of the rectum G2 ($n=43$) was (24.8 ± 9.4) %. The index of the patients that have the degree differentiation G3 ($n=9$) to NRT and RLLMF was (27.6 ± 9.4) % ($p > 0.05$). After NRT and RLLMF the patients of G2 ($n=48$) have Ki-67 of (15.0 ± 5.5) %. But the patients of G3 ($n=4$) have Ki-67 of (22.2 ± 8.4) % ($p = 0.01$). There was a significant difference in reducing the percentage of proliferation activity in subgroups of patients with moderately differentiated (G2) and low-differentiated adenocarcinoma (G3) after NRT and RLLMF.

Ki-67 index ($n=43$) G2 after NRT and RLLMF decreased by 9.3 % but index Ki-67 ($n=4$) G3 after NRT and RLLMF decreased by 5.4 %. However it should be noted that degree differentiation in 5 patients from G3 has changed to G2.

It was noted the moderate correlation of proliferation index from the expression level of Ki-67 till the treatment beginning and the expression of Ki-67 against a background of NRT and RLLMF ($r=0.6$; $p < 0.05$).

Index of proliferation activity in the adenocarcinomas of the rectum of the old age and elderly patients ($n=19$) was almost equal (24.9 ± 8.0) % and (26.0 ± 10.8) %. After the end of NRT and RLLMF the average value of Ki-67 in the adenocarcinomas of the rectum of age subgroups was (16.0 ± 5.8) % ($n=33$) and (14.3 ± 6.1) % ($n=19$). Proliferation index of adenocarcinomas of the middle-aged patients decreased by 11.7 % but it was by 8.9 % ($p < 0.05$) of the old age and elderly patients.

Key words: rectal cancer; radiation therapy; low-frequency magnetic field; Ki-67.

В. В. КЕРНИЧНЫЙ, А. И. СУХОДОЛЯ, А. А. ПИДМУРНЯК, С. А. СУХОДОЛЯ

Винницкий национальный медицинский университет имени Н. И. Пирогова

ПРИМЕНЕНИЕ ФИЗИЧЕСКОЙ РАДИОМОДИФИКАЦИИ В НЕОАДЪЮВАНТНОМ ЛЕЧЕНИИ РАКА ПРЯМОЙ КИШКИ

Цель работы: изучение эффективности радиомодификации локальным низкочастотным магнитным полем (РЛНМП) в неoadъювантной лучевой терапии рака прямой кишки в зависимости от степени дифференциации аденокарциномы прямой кишки и возраста пациентов.

Материалы и методы. В исследование было включено 52 пациента в возрасте 41–80 лет ($62,8 \pm 8,6$ лет): 27 (51,9 %) мужчин и 25 (48,1 %) женщин.

Дизайн исследования предусматривал проведение исследования пролиферативной активности (Ki-67) в аденокарциномах прямой кишки, дальнейшую неoadъювантную лучевую терапию (НЛТ) суммарной очаговой дозой (СВД) 20–25 Гр (4–5 сеансов по 5 Гр) с применением физического радиомодификатора (локальное низкочастотное магнитное поле), после завершения которой повторно исследовали пролиферативную активность (Ki-67) в аденокарциномах и проводили оперативное лечение соответственно.

Результаты исследований и их обсуждения. Экспрессия Ki-67 в аденокарциномах прямой кишки до НЛТ и радиомодификации локальным низкочастотным магнитным полем составляла ($25,3 \pm 9,07$) %, после НЛТ и радиомодификации составила ($15,5 \pm 5,9$) % ($p < 0,05$). Таким образом, экспрессия Ki-67 в аденокарциномах прямой кишки снизилась на 9,8 %. У пациентов со степенью дифференциации аденокарциномы прямой кишки G2 ($n=43$) индекс Ki-67 до НЛТ и РЛНМП (радиомодификации локальным низкочастотным магнитным полем) составил ($24,8 \pm 9,4$) %, а у пациентов со степенью дифференциации G3 ($n=9$) до НЛТ и РЛНМП составил ($27,6 \pm 9,4$) % ($p > 0,05$). После проведения НЛТ и РЛНМП у пациентов с G2 ($n=48$) индекс Ki-67 составил ($15,0 \pm 5,5$) %, а у пациентов с G3 ($n=4$) Ki-67 составил ($22,2 \pm 8,4$) % ($p = 0,01$). Отмечено существенное различие в снижении процента пролиферативной активности в подгруппах пациентов с умеренно-дифференцированной (G2) и низкодифференцированной аденокарциномой (G3) после завершения НЛТ и РЛНМП.

З ДОСВІДУ РОБОТИ

Индекс Ки-67 (n=43) G2 после НЛТ и РЛНМП снизился на 9,3 %, а индекс Ки-67 (n=4) G3 после НЛТ и РЛНМП снизился на 5,4 %. Однако стоит заметить, что у 5 пациентов на фоне НЛТ и РЛНМП степень дифференциации G3 изменилась на G2. Между уровнем экспрессии Ки-67 до начала лечения и экспрессией Ки-67 на фоне НЛТ и РЛНМП отмечена умеренная корреляционная связь индекса пролиферации ($r=0,6$; $p<0,05$).

В аденокарциномах прямой кишки пациентов пожилого и старческого возраста (n=33) и пациентов среднего возраста (n=19) индекс пролиферативной активности был практически одинаковым ($24,9\pm 8,0$ %) и ($26,0\pm 10,8$ %) соответственно. Среднее значение Ки-67 в аденокарциномах прямой кишки после завершения НЛТ и РЛНМП в возрастных подгруппах составило ($16,0\pm 5,8$ %) (n=33) и ($14,3\pm 6,1$ %) (n=19) соответственно. Индекс пролиферации аденокарцином у пациентов среднего возраста снизился на 11,7 %, а у пациентов пожилого и старческого возраста на 8,9 % ($p<0,05$).

Ключевые слова: рак прямой кишки; лучевая терапия; низкочастотное магнитное поле; Ки-67.